Kovács Dániel
Tér és hatalom

(Szilágyi István: *Geopolitika*)

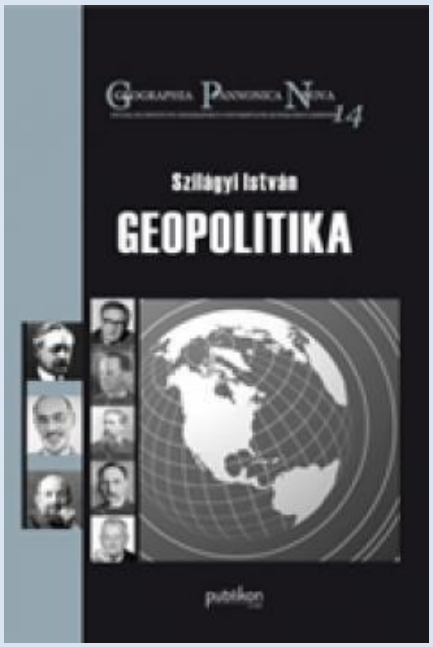

Szilágyi István a Pécsi Tudományegyetem Földrajzi Intézetének egyetemi tanára. Emellett a professzor négy doktori iskolában oktat: a Budapesti Corvinus Egyetem Politikatudományi Doktori Iskolájában, a Pécsi Tudományegyetem Interdiszciplináris Doktori Iskolájában és Földtudományok Doktori Iskolájában valamint a Szegedi Tudományegyetem Történelemtudományi Doktori Iskolájában. Azt gondolom, ez önmagában is jelzi a professzor széleskörű érdeklődését, kutatásainak interdiszciplináris voltát és aktivitását. Eljött az idő „a geopolitikai gondolkodás eddig megtett útjának felvázolására, a történeti és elméleti szintézis teremtésére" – írja a szerző új könyvében (5.), s művével e célt szolgála. A könyvvel egy sokrétű, a geopolitika számos aspektusát (mind történeti értelemben, mind a jelenre vonatkozóan) érintő művet ad az olvasó kezébe.

Az *Előszó*t hat fejezet követi, ezek sorban: *Bevezetés, A geopolitikai gondolkodás klasszikusai*, *A hidegháború geopolitikája*, *Geopolitika az új történelmi korszakban*, *Az ibér világ geopolitikája*, *Geopolitikai és geostratégiai tényezők.* Majd a felhasznált irodalom jegyzeke után két eredeti nyelven közölt klasszikus geopolitikai szöveg zárja a munkát (Halford John Mackinder: *The Round World and the Winning of the Peace.;* George Kennan: *The Sources of Soviet Conduct* című írása). A kötet térképekkel, táblázatokkal gazdagon illusztrált.

Művének tárgyát, a geopolitikát – bár több definíció is szerepel a munkában – így határozza meg a szerző: „A geopolitika, mint a nemzetközi viszonyok elméletének térbeli és részben földrajzi aspektusaival foglalkozó multidiszciplináris társadalomtudomány, a politikatudomány része."(199.)

A geopolitika születése a német Friedrich Ratzelhez és a svéd Rudolf Kjellénhez köthető a 19-20. század fordulóján. A geopolitika mára többdimenzióssá fejlődött: a szárazföldi és tengeri hatalom jelentette két dimenzió a légtér jelentette harmadikkal bővült. Sőt az aerospace (űrtér) és a cybertér (informatikai tér) megjelenése nyomán már öt dimenzióról beszélhetünk. A geopolitika, amit a náci Németország a maga agresszív hatalmi céljai szolgálatába állított, a második világháborút követően diszkreditálódott (bár például Spanyolország és Portugáliában esetében erről nem beszélhetünk). A diszciplína megújulása, ismételten elfogadottá válása az 1970-es években játszódott le.

A szerző sokat idéz. Ez arra utal, hogy elsősorban a diszciplína egyes művelőin keresztül kívánta bemutatni a geopoliti-

kát. Szilágyi vállalta a kisebb ismétléseket is, ám a tér és hatalom relációinak elemzésével bőségesen kárpótolja az olvasót (egyébiránt mivel a kötet tankönyv-jellegű, a kisebb ismétlések hasznosak is lehetnek).

Érdekesség, hogy hidegháború geopolitikai korszakásában a szerző eltér a megszokott történeti periodizációtól. A coheni szakaszolás (amelyet a szerző elfogad) a következő: „1945–1956 a hidegháború első szakasza. A nukleáris patthelyzet és az elrettentés: a feltartóztatás gyűrűjének megrajzolása."(93.) „1957–1979. A hidegháború második szakasza – Kommunista behatolás a tengeri övezetbe."(95.) „A hidegháború harmadik szakasza (1980–1991). A kommunista hatalom visszaszorulása a tengeri zónából." (99.)

Többek között a globalizáció kérdése, a multinacionális vállalatok szerepe is helyet kapnak a műben. Találkozunk Kissinger, Paul Kennedy, Brzezinski, Huntington neveivel is – hogy csak a legismertebbeket említsem.

Szilágyi István kiemeli, hogy a nemzetközi kapcsolatok mennyivel összetettebbek, mint az államközi kapcsolatok rendszere, ám – úgy gondolom, hogy találóan – mégis hangsúlyozza: a nemzetállam nélkülözhetetlen szereplője marad nemzetközi politikai-gazdasági térnek.

Művében Szilágyi professzor – a spanyol és portugál nyelvű művek felhasználása és a hispán világ bemutatása révén – kitágítja a geopolitikára is jellemző angolszász szakirodalom-centrikus megközelítésmódot. Ez művének egyik jelentős érdeme. A könyvben olvashatunk az ibéri világ történelmi fejlődéséről és határairól: Hispániától az afrikai spanyol-portugál területeken (és területi ambíciókon) át Latin-Amerikáig: képet kapunk a portugál, a spanyol, illetve Latin-Amerikában a brazil és a chilei geopolitika fejlődéséről, megismerjük az említett országok főbb szerzőit és legfontosabb geopolitikai kihívásait.

Számomra különösen fontos volt, hogy a szerző említi Ramón Aranda, Alfredo Kindelán Duany és Jaume Vicens Vives munkásságát, valamint az is, hogy kitér a „Spanyolország afrikai hatalom" geopolitikai kód egyes történeti-elméleti vonatkozásaira. Spanyolország észak-afrikai törekvései ugyanis az 1898-as kubai vereség után felerősödtek, s hatalmi ambíciói elsősorban e térségben, mindenekelőtt Marokkóban jelentek meg. A Franco-korszakban, a második világháborút követően ez a régió vált Madrid elsőrendű szövetségesévé, bár Franco politikájában nemcsak a Magreb, hanem tágabban vett arab térség is fontos szerepet játszott.

Azt gondolom, hogy Szilágyi István munkáját különféle tudományterületek (történelem, politikatudomány, földrajz, közgazdaságtan stb.) hallgatói és kutatói haszonnal forgathatják majd. A kötet érdekes lehet bárkinek, aki közelebb akar kerülni az összetett nemzetközi rendszer megértéséhez – azt hiszem, erre napjainkban nagy szükség van.

SZILÁGYI István: ***Geopolitika.*** Publikon Kiadó, Pécs, 2013. 254 old. ISBN 978-615-5001-74-1